

Innehåll

Orden före	9
Om tennis och rodd och andra saker som försiggår omkring oss	11
Om seende och annat material som uppstår mellan oss	15
Om långa handlingar och korta	19
Om arenan där allt glider ihop	25
Om att böja in andra människor under oss själva	31
Radikala exempel på grumlig erfarenhet	37
Nyttan av handuppräknings	43
Tänk om vi är stimfiskar i alla fall?	51
I bestämd form	57
Att göra något med sitt material	63
Litteratur	69

Orden före

DIALOGSEMINARIEMETODEN UTTRYCKER en klassisk tilltro till människans möjligheter att stå rak och genomsyrad av personligt ansvar. Här skulle jag nu än en gång kunna utveckla de olika momenten: Betydelsen av allvaret och rösten, av de yttre impulserna och det speciella med att framkalla *de andra* ur jagets dunkel. Men för själva arbetssättet hänvisar jag till tidigare arbeten.¹

Istället gör jag här ett försök att skissa fram själva den erfarenhetsvärld som metoden riktar uppmärksamhet mot. Jag skriver *skissa* därför att den aldrig kan framställas som ett antal parametrar i en ekvation. Vi lever i den, men den glider undan. Det är en värld av reaktioner, handling och mening och vårt språk famnar om *hela* den världen.

Det jag har skrivit är både lätt och svårt.

Jag har ansträngt mig för att göra mig synlig. Material för tankearbetet har jag samlat på mig som en del av forskningsinriktningen yrkeskunnande och teknologi. Jag står i särskild tacksamhetsskuld till den Wittgensteintradition som

1 I *Skriva – en metod för reflektion* (1995) gjorde jag en första skiss. I avhandlingen *Ledtråd i förvandling. Om att skapa en reflekterande praxis* (1999) utvecklades det som kom att kallas dialogseminariemetoden.

jag mött genom Kjell S. Johannessen i Bergen.

Min förhoppning är att mina skisser ska väcka nya samtal till liv och bidra till nya uppfinningar inom det mänskligas univers (vad det kan vara ska ni strax få läsa). Framför allt hoppas jag ge stöd åt alla som redan insett att all utbildning vilar i en mycket större lärande helhet. Och att det är denna större helhet som är problematisk. Ansvar för detta lärande är inget ansvar som på något enkelt sätt kan utkrävas i efterhand.

Det är ansvaret för vad som blir till.

Kappsta i april 2009

Maria Hammarén

Om tennis och rodd och andra saker som försiggår omkring oss

HUR LÄR VI OSS EGENTLIGEN? Och vad är det vi lär *medan* vi lär? Först verkar svaren självklara. Man går en kurs, övar ett moment. Läser en instruktion, tränar sin kropp. Sen sitter den där – lärdomen, handlaget eller vad det nu var vi skulle lära. Somligt bättre och somligt sämre.

Men ändå.

Den här skriften kommer att hävda att matematik, kokkonst och mod lär man sig genom träning och tankearbete plus *något annat*. Att i själva verket *allt* vi lär oss är beroende av detta "något annat". Till och med rent mekaniska handgrepp, som att plocka ihop en maskin eller det som sitter för evigt bara vi en gång skaffat oss färdigheten. Som rodd eller cykling till exempel.

Det där som jag kallar "något annat" har ett namn, fenomenförtrogenhet.² Till vardags brukar vi inte behöva bry oss

2 Wittgenstein använder uttrycket "erfarenhetsfaktum", se t ex § 519 i *Om visshet*. Han betonar att ett erfarenhetsfaktum etableras i "spelhandlingar som upprepas i tiden". För övrigt har Wittgenstein förtydligat hur han använder ordet "erfarenhet". Det handlar om mångsidig iakttagelse, s 262 i *Filosofiska undersökningar*. Erfarenheten kan lära oss *följder*, men av diffust slag och "man kan inte heller ge en allmän formulering av dem utan bara i spridda fall fälla ett riktigt, fruktbart

om att den finns. Att lära sig cykla går till som det alltid har gjort. Det lilla barnet ser andra människor cykla. Övar själv eller utsätts för träning. Efter ett antal försök så funkar det. Det är något med balansen, koordinationen och tilliten. Och var man fäster blicken. Här är fenomenförtrogenheten så självklar att vi bara krånglar till det om vi börjar tala om den: Det finns cyklar. Och man cyklar på dem. Vi vet vad det *är*. Vi måste också veta vad det är *att öva*.

Just så enkel är innebörden i fenomenförtrogenhet.

Att veta vad något *är*.

Nu ska vi komplicera det hela.

Tävlingsrodd – eller tävlingscykling för den delen – lägger till nya fenomen att vara förtrogen med. Det enklaste är att peka på själva tävlingsmomentet. Vet jag inte vad tävling är så är sannolikheten närmast försumbar att slumpen ska få mig att genomföra ett bra lopp. Bara fantasin sätter gränser för alla de beteenden som skulle vara möjliga om ordet tävling inte var annat än ett ljud – ett språkbuller. Vet jag däremot vad det är att tävla så öppnar sig vidder av ny kunskap som jag med tiden kan utveckla. Kunskapen byggs upp i samspel med tränare, träningstävlingar och kroppens reaktioner på systematisk träning. Om jag är en tävlingsaktör, vill säga.

Calle Hageskog, tidigare landslagstränare i tennis, berättade en gång hur hans egen första träning såg ut. Det var i Småland på den tiden när alla killar egentligen spelade bandy och berättelsen handlade framför allt om Gösta. Gösta var skolans vaktmästare och slöjdlärare. Och det var han som drog i gång tennisträning efter skolan någon gång på sextioalet.

.....
omdöme, fastställa en fruktbar förbindelse. Och de mest allmänna anmärkningarna ger oss högst vad som ser ut som spillrorna av ett system.”

De höll mest till vid ett plank, ett grått plank, som Calle Hageskog sa. Och Göstas närvaro måste ha varit magisk för snart var det bara tennisträningen som gällde. Åtminstone för Calle och några till. Bollarna drämde de i planket och Gösta sa: ”Det tar tre år, grabbar, tre år att lära sig spela. Fem år att vinna klubbmästerskap.”

Och killarna fortsatte att drämma bollarna i planket.

När spelet hotade att bli för monotont skyfflade Gösta ut grus på gångvägen framför planket. Det blev bra. Mycket grus och många oberäkneliga studsar, bara en smula provocerande för vän av ordning. När gruset skyfflats undan och gångvägen återstälts tog Gösta istället fram en kniv och skar bort en liten trekant ur tennisbollens filt. Så kom det oberäkneliga tillbaka i spelet, det nödvändigt oberäkneliga.

Calle Hageskogs berättelse var full av exempel. För att forma en lugn och rytmisk forehand tog Gösta med sig en tennisracket till slöjdsalen, sågade itu skaftet och skruvade dit ett gångjärn som vek sig om slaget var för hårt.

Och skaftet vek sig. Och vek sig. Och vek sig inte.

”Bra, grabbar, bra.”

Gösta såg och talade och gjorde.

Medan killarna tränade sin forehand. Och sin backhand.

Och att möta oväntade bollar.

Så vad tillägnade sig Calle Hageskog i mötet med Gösta? Vad blev egentligen till? Låt oss säga att han fick fenomenförtrogenhet med vad *en tränare* är. Visst blev han en utomordentlig tennisspelare. Han har rankats på listan över världens främsta, inte illa pinkat för en kille som lärde sig spelets grunder mot ett plank.

Som tennistränare blev han fenomenal.

Calle Hageskog har tränat Anders Järryd, Mats Wilander, Magnus Larsson och en hel rad svenska tennissess. Som

förbundskapten i Davis Cuplaget firade han triumf. Man har kallat honom mannen bakom det svenska tennisundret.

Ibland lär vi oss uppenbarligen något annat än vi tror.

Eller så här: Medan vi övar lär vi oss också *något annat*.

Och det är ju egentligen inte så konstigt.

Calle Hageskog skickade mig en bild på Gösta, jag håller fotografiet i min hand. Göstas hår lyser vitt, han leder en cykel. Där är också en ung Calle Hageskog och en ännu yngre Anders Järryd – bilden av en levande kedja. Calle Hageskog skrev att han på sista tiden kommit att tänka på alla de gånger han ätit ostmacka och druckit kaffe hemma i Hanna och Göstas kök. Kokkaffe, var det. Kaffepanna och kokkaffe.

Det var allt han skrev.

Jag tittar länge på fotografiet. Alla tre ser in i kameran. I centrum Gösta, händerna stödda mot cykelstyret. Till höger Calle Hageskog, med sportbag, Anders Järryd till vänster. Det är nog tidigt åttiotal, jag känner igen jackan, ljuset. De är på väg någonstans, inför kameran har de stannat till. Calle har lagt armen om Göstas axlar.

Armen tecknar ömsesidighet.

Men det handlar inte bara om armen.